

Čtenářská gramotnost a globální témata

Učíme v souvislostech na 2. stupni základní škol.

Globální vzdělávání pomáhá vyučujícím nacházet cesty, jak komplexní a mnohdy těžko uchopitelná globální témata začleňovat do výuky. Na jedné z cest mohou pomáhat i dětské či young adult knihy. A touto cestou se v organizaci ARPOK vydáváme už od roku 2022, kdy jsme vytvořili metodickou publikaci *Učíme v souvislostech na 1. stupni základních škol*¹ – první metodickou publikaci v ČR, která propojuje globální témata, čtenářství a metody rozvíjející kritické myšlení. Od té doby hledáme inspiraci na další knihy krásné literatury pro děti a dospívající, jež se věnují tématům jako migrace, klimatická změna, gender a další. Těší mě, že jich přibývá a jsou opravdu krásné.

Rozvoj kritického myšlení do všech předmětů

Jak uvádí tematická zpráva České školské inspekce z března 2024², je čtenářská gramotnost chápána jako pomyslný „klíč k poznání“. Zároveň uvádí, že rozvoj čtenářské gramotnosti není pouze v rukou vyučujících českého jazyka či cizích jazyků, ale patří do všech předmětů. A pokud patří do všech předmětů, tak ke všem tématům, včetně těch globálních.

Témata obsažená v metodické příručce jsou lidská práva, biodiverzita, gender, klimatická změna a migrace. Všechna mají svoje místo ve školních vzdělávacích programech základních škol. V lekcích pracujeme s metodami rozvíjejícími kritické myšlení, které umožňují vyučujícím, žákům a žákyním vydat se po cestě zlepšující čtenářskou gramotnost až k pochopení daného globálního tématu.

Každá lekce představuje návrh, jak s knihou či s příběhem z ní pracovat, a jsme si jisti, že vyučující přijdou i na dal-

ší cesty, jak příběhy posouvat dále, zkoumat globální témata, která knihy přináší, a současně rozvíjet u žáků a žákyn čtenářskou gramotnost.

Lekce, knihy, reakce

Metodická příručka nabízí 10 lekcí, které jsou vhodné do různých předmětů. Tématem biodiverzity se zabývají lekce Malí, ale důležitá a Cesta za pokladem světa. Migraci a klimatickou změnu pokrývájí lekce Leila a modrá liška a Druhý život. Migraci se věnují lekce Fánek a Jude ze Sýrie. Lidským právům se věnují lekce Stava a Sto odstínů pleti. Téma gender je obsaženo v lekcích Eman – Kapka na kameni a Feminismus je pro každého?!

Každá lekce pracuje s textem z beletristické knihy. Součástí příloh jsou úryvky z knih, se kterými se v lekcí pracuje. Přílohy jsou v editovatelné podobě ke stažení, stejně jako celá metodická příručka na: <https://eshop.arpok.cz/eshop/ucime-v-souvislostech-na-2-stupni-zs-pdf/>.

Co považují učitelé na vybraných lekcích za přínosné?

„Aktuálnost (učila jsem v době povodní v ČR).“ (Druhý život)

„Uvědomění si, co je pro každého z nás bohatství. Jak můžeme našimi postoji a názory ovlivnit přírodu a její zákonitosti. A jaké důsledky to může mít.“ (Cesta za pokladem světa)

„S čím vším se potýkají migranti v jiných zemích. Pokud nejsme v této roli, těžko si danou problematiku uvědomujeme.“ (Jude ze Sýrie)

„Posun od dětské knížky k zajímavému vědeckému výzkumu, který žáky ohromil. Propojenost zeměpisu, přírodopisu, klimatologie, matematiky, ukázkou, jak

LEKCE ZAMĚŘENÉ NA TÉMA KLIMATICKÉ ZMĚNY A MIGRACE

Druhý život

Na základě příběhu klimatického uprchlíka Davida z knihy *Modrá od Maji Lunde* se žáci zamyslí nad pocíty migrantů a následně zjistí, jaká je situace environmentální migrace ve světě, seznámí se se skutečnými příběhy environmentálních migrantů a na příkladu města Mongla v Bangladéši popíší, jak může být řešena migrační vlna. Jak např. na lekcí reagovali žáci? „Pracovali se zaujetím, diskutovali.“

Leila a modrá liška

Lekce přináší žákům část příběhu o putování polární lišky Miso, kterou sledují arktičtí vědci. Příběh ukazuje souvislosti mezi klimatickou změnou a migrací. Tyto souvislosti pak žáci odhalují v internetovém článku, který popisuje příběh polární lišky, která došla za 76 dní z Norska do Kanady. Jak např. na lekcí reagovali žáci? „Ve zpětných vazbách mi sdělovali, že je lekce nejen překvapovala, jak se rozvíjela, ale začala je zajímat mnohem více, než si mysleli na začátku.“

jeden může ukázat cestu dalším...“ (Leila a modrá liška)

„Možnost volby i zadání hlavní aktivity, zajímavý text, zajímavé téma, skvěle propojení zeměpisu a výchovy k občanství.“ (Stavba)

„Nejdůležitější je téma – je třeba jej neustále opakovat a vracet se k němu pomocí různých metod. Jsem ráda, že studenti díky lekcí pochopili důležitost rovnosti, nebo se nad touto problematikou zamysleli. V současné době se na tyto klade důraz, ale stále je potřeba jej zvyšovat.“ (Sto odstínů pleti)

„Velmi se mi líbí, že je tento příběh blízký žákům. Hlavní postavou je Eman, která také chodila do školy a dokázala situaci vyřešit velmi hezky.“ (Eman – Kapka na kameni)

„Líbí se mi, že se jedná o lekcí, v jejímž ústředí stojí dohledatelná žijící osobnost. Studenti si ji aktivně po lekcí vyhledávali a působilo to na ně velmi motivačně.“ (Eman – Kapka na kameni)

„Osobně se mi velmi líbila celá metodika, spojení citátů s textem, poté hraní rolí i vizualizace.“ (Feminismus je pro každého!?)

Lenka Pánková,

ARPOK, o. p. s., www.arpok.cz,
www.facebook.com/ARPOK.Olomouc
Foto: archiv ARPOK

¹ o této publikaci jsme informovali v Bedrník 1/2023

² <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-Ctenarska-gramotnost-na-zakladn>